

УДК 633.1:338.43

ЗЕРНОВИРОБНИЦТВО ЛЬВІВЩИНИ: СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Н. Маркович, к. е. н.

Львівський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Розвиток зернового господарства в Україні має надзвичайно важливе соціально-економічне та політичне значення для піднесення національної економіки, підтримання продовольчої безпеки, що впливає на експортні можливості країни, добробут населення тощо. Українське зерно завжди належало до конкурентоспроможних продуктів на світовому ринку. І хоча частка Львівщини у виробництві зернових є невеликою, проте вона відіграє важливу роль у діяльності сільськогосподарських підприємств регіону і є визначальною у формуванні їх доходів. На жаль, ситуація що склалася в зерновиробництві, нагромадила проблеми і вимагає рішучих дій як із боку самих виробників, так і держави загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розробки та обґрунтування механізму ефективного функціонування зернового господарства висвітлені в працях відомих українських і зарубіжних учених: В. Бойка, В. Власова, В. Гейця, О. Гудзинського, П. Друкера, І. Кобути, Ф. Котлера, М. Маліка, П. Макаренка, М. Присяжнюка, М. Портера, П. Саблука, В. Сайка, В. Ситника, К. Сімпсона, Л. Худолій, О. Шпичака та ін. [1, с. 14–18; 2, с. 47–51; 3, с. 79–84; 4, с. 21–25; 6, с. 37–42; 7, с. 56–74]. Проте низка проблем, особливо на регіональному рівні, залишаються актуальними й потребують додаткових досліджень і чітких рекомендацій щодо їх вирішення.

Постановка завдання. Наявність дискусійних питань, а також об'єктивна необхідність визначення основних чинників ефективного ведення зерновиробництва зумовили вибір теми дослідження. Метою є визначити місце зернової галузі у сільському господарстві Львівщини в умовах глобалізації, дослідити сучасний стан зерновиробництва та проаналізувати динамічні тенденції його розвитку на перспективу.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні у світі виділяють три основні ресурси, які визначають перспективи розвитку країн на майбутнє: питна вода, зерно та нафта. Для України нарощування виробництва зерна має стратегічне значення для підвищення ефективності АПК, успішного його розвитку та подолання кризового стану в суміжних (тваринницьких) галузях. Однак протягом останніх років на зерновому ринку спостерігається нестабільна ситуація: скорочуються обсяги виробництва зернових, змінюються попит, пропозиція та ціна. За даними Державної служби статистики України, у 2012 році валовий збір зернових і зернобобових культур у сільськогосподарських підприємствах склав 36075,0 тис. т, що на 18,4% менше порівняно з 2011 роком. Також спостерігається зменшення врожайності цих культур на 5,6 ц з гектара.

Для Львівщини зерновиробництво є особливою галуззю господарювання. У структурі зернових провідною культурою залишається пшениця (озима та яра), яка займає близько 50% посівних площ, серед круп'яних культур – гречка з площею

посіву 10710 га. Загалом у 2012 році порівняно з 2000 роком посівна площа зернових зроста на 21,7% і склала 285,0 тис. га, зокрема у сільськогосподарських підприємствах скоротилася на 13,7%, в господарствах населення – зроста у 1,7 раза і становила 117,7 тис. га (рис. 1).

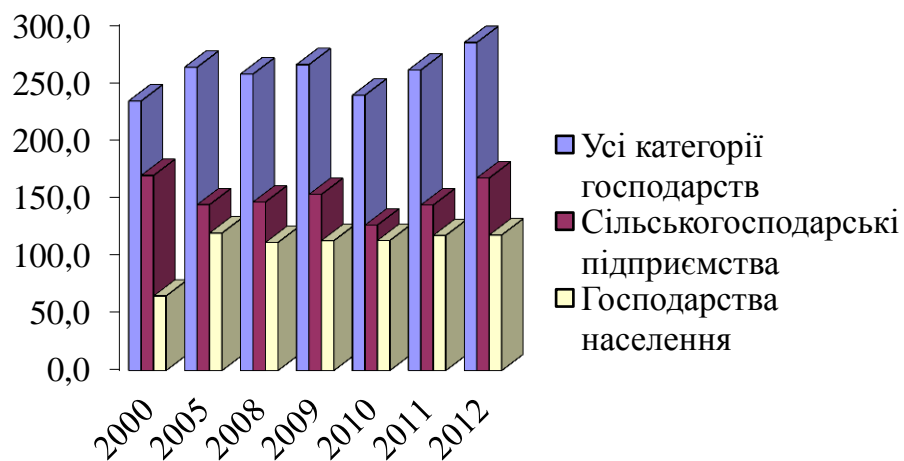

Рис. 1. Динаміка посівних площ зернових у всіх категоріях господарств*.
*Джерело: розробка автора на основі [8, с. 81].

Незважаючи на тенденцію до зростання посівних площ зернових культур, їх валовий збір суттєво коливається протягом аналізованого періоду, що зумовлено переважно динамікою урожайності. Найнижчою урожайністю зернових була у 2000 році і становила 20,2 ц/га (рис. 2).

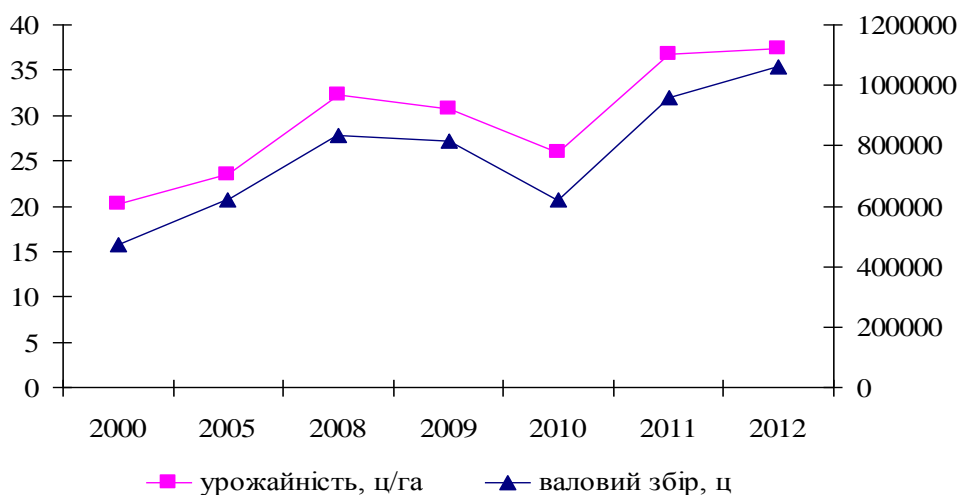

Рис. 2. Динаміка урожайності та валових зборів зернових у 2000–2012 рр.*
*Джерело: розробка автора на основі [8, с. 80–86].

Як бачимо, протягом досліджуваного періоду середня урожайність зернових становила ледь більше 30 ц/га, коли у країнах ЄС зібрали по 49 ц/га, а в США – 62 ц/га. Висока врожайність зернових певною мірою залежить від збалансованого внесення в ґрунт мінеральних, органічних добрив і проведення вапнування ґрунтів. Зокрема, якщо у 2000 р. на 1 га посівної площі було внесено лише 23 кг мінеральних добрив, то у 2012 р. – 134 кг. Зовсім іншою є ситуація із внесенням органічних добрив, яке протягом досліджуваного періоду зменшилося на 69,6%, що можна пояснити значним скороченням поголів'я худоби (у 2,3 раза). Тому стимулювання виробництва органічних добрив має бути пріоритетом, особливо, якщо зважити на досвід наших сусідів, зокрема Польщі, де кожному фермеру Євросоюз виділив необхідні асигнування для будівництва типових гноєсховищ. Для наших аграрних формувань необхідна ґрунтова перебудова сільськогосподарського виробництва з тим, щоб відродити, а вже потім наростити його.

Провідну роль у виробництві усіх сільськогосподарських культур і зернових зокрема відіграє насінництво. Впровадження високоефективних сортів і повноцінного насіння належить до найбільш ефективних засобів підвищення врожайності та поліпшення якості зерна. Це – економічно вигідний шлях нарощування валових зборів та зниження собівартості виробництва зерна [5, с. 101–108]. Скажімо, Інститут фізіології та генетики НААНУ вивів сорт озимої пшениці Фаворитка, який в одному з господарств Черкащини видав по 130 ц/га. Тому дотації з бюджету слід спрямовувати не на здешевлення мінеральних добрив чи на стимулювання збільшення площ посіву озимої пшениці, як це практикується нині в Україні, а на розвиток насінництва.

Сучасний стан вітчизняного зерновиробництва Львівщини також потребує укріплення матеріально-технічної бази, яка є застарілою, виснаженою та не відповідає світовим стандартам і потребам галузі. Темпи щорічного списання зношеної техніки в кілька разів перевищують темпи її закупівлі, внаслідок цього навантаження на машини збільшується втричі. Це призводить до значного затягування строків виконання польових робіт, втрат понад 7-10 млн т урожаю зернових, значного підвищення собівартості продукції. Збереження таких негативних тенденцій та відсутність достатніх фінансових ресурсів стримує впровадження новітніх технологій, використання високоякісного насіння, обмежує застосування інших ресурсів, що найближчими роками може суттєво погіршити стан аграрного сектору. Виходячи зі ситуації, що склалася в регіоні, вважаємо за доцільне розглянути основні показники економічної ефективності зерновиробництва на Львівщині (див. табл.). Проведені розрахунки свідчать про катастрофічне зниження ефективності виробництва зернових. Відбулося різке підвищення собівартості 1 ц продукції та ціни її реалізації у 4,1 та 2,7 раза відповідно, що суттєво вплинуло на рентабельність виробництва. Причини зниження рентабельності виробництва зернових полягають у відсутності паритетних умов збуту, нестабільності і непрогнозованості аграрної політики, зростанні цін на добрива, паливо, засоби захисту рослин тощо. Перелічене змушує аграріїв переорієнтувати виробництво на прибутковіші культури, зокрема олійні, хоча аграрний сектор Львівщини має значні перспективи у зерновому виробництві. Однак системне порушення технологічних вимог, дефіцит обігових коштів, недостатнє інвестування для оновлення основних засобів виробництва, низький

професійний рівень значної кількості товаровиробників дає змогу реалізовувати цей потенціал лише на третину.

Таблиця

Динаміка основних показників ефективності виробництва зернових
у сільськогосподарських підприємствах Львівщини*

Показник	2000 р.	2005 р.	2008 р.	2009 р.	2011 р.	2012 р.	2012 р. до 2000 р., %
Собівартість 1 ц, грн	32,02	48,75	66,27	80,12	120,28	130,3	4,1 раза
Повна собівартість 1 ц реаліз. прод., грн	34,28	55,04	76,90	89,13	129,98	149,14	4,4 раза
Ціна реалізації 1 ц, грн	59,36	56,34	121,61	100,68	140,75	155,56	2,6 раза
Прибуток на 1 га, грн	151,79	14,75	812,82	247,66	280,37	181,98	119,89
Рівень рентабельності, %	73,2	2,4	58,1	13,0	8,3	4,3	5,9

* Джерело: розраховано на основі [8, с. 95–113].

Висновки. Для поліпшення ситуації в регіоні вважаємо за доцільне спрямувати роботу сільськогосподарських підприємств у таких напрямках: удосконалення системи техніко-технологічних та агротехнічних заходів з виробництва зерна та його збуту; впровадження у виробництво нових енергоощадних технологій вирощування, транспортування, зберігання, переробки та реалізації зерна; здійснення належного контролю за якістю продукції на всіх етапах її виробництва та збуту; залучення у виробництво нових високоврожайних сортів і гібридів зернових культур; запровадження технологічних проєктів, які базуються на сучасних досягненнях аграрної науки; інтенсифікація виробництва за рахунок використання сучасних технологій; відтворення, підвищення та охорона родючості ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення; розвиток інфраструктури аграрного ринку.

Бібліографічний список

1. Макаренко П. М. Економічні відносини в процесі виробництва та збуту зерна сільськогосподарськими підприємствами в регіоні / П. М. Макаренко // Агросвіт. – 2008. – № 9. – С. 14–18.
2. Калюжна О. В. Стан і проблеми зерновиробництва / О. В. Калюжна, І. О. Банєва // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2008. – Вип. 3 (46). – С. 47–51.
3. Кириленко І.Г. Формування зернового ринку в Україні: стратегія розвитку / І. Г. Кириленко // Економіка АПК. – 2009. – №9. – С. 79–84.
4. Рибалка О. І. Глобальні тенденції та перспективи світового ринку пшениці / О. І. Рибалка // Переробка зерна. – 2008. – № 9. – С. 21–25.
5. Рябчик І.В. Нові підходи до аналізу ефективності сільськогосподарських підприємств / І. В. Рябчик, В. В. Галушко // Економіка АПК. – 2004. – № 3. – С. 101–108.

6. Кондратюк О.І. Стан і перспективи розвитку зернового підкомплексу в умовах глобалізації / О.І. Кондратюк // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №6. – С. 37–42.
7. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / [М. В. Присяжнюк, М. В. Зубець, П. Т. Саблук та ін.] ; за ред. М. В. Присяжнюка, М. В. Зубця, П. Т. Саблука, В. Я. Месель-Веселяка, М. М. Федорова. – К. : Вид-во ННЦ ІАЕ, 2011. – С. 56–74.
8. Статистичний щорічник Львівської області за 2012 р. – Львів, 2013. – Ч.1. – 386 с.

Маркович Н. Зерновиробництво Львівщини: стан, тенденції та перспективи розвитку

Висвітлено проблеми розвитку й функціонування зернової галузі Львівщини в умовах глобалізації. Визначено місце галузі у сільському господарстві регіону. Досліджено сучасний стан зерновиробництва та проаналізовано динамічні тенденції його розвитку на перспективу.

Ключові слова: аграрний ринок, сільськогосподарські підприємства, зернова галузь, урожайність, прибуток, рентабельність виробництва, економічна ефективність, сільськогосподарські культури.

Markovich N. The grain production in Lviv region: condition, tendencies and prospects of development

The article presents problems of development and functioning the grain industry of Lviv region in conditions of globalization. The space industry in the agriculture of the region is considered. The article explores the current state of grain production and the dynamic trends of its development for the future.

Key words: agrarian market, agricultural enterprises, grain industry productivity, profit, profitability of production, economic efficiency, agricultural crops.

Маркович Н. Зернопроизводство Львовщины: состояние, тенденции и перспективы развития

Освещены проблемы развития и функционирования зерновой отрасли Львовщины в условиях глобализации. Определено место отрасли в сельском хозяйстве региона. Исследовано современное состояние зернопроизводства и проанализированы динамические тенденции его развития на перспективу.

Ключевые слова: аграрный рынок, сельскохозяйственные предприятия, зерновая отрасль, урожайность, прибыль, рентабельность производства, экономическая эффективность, сельскохозяйственные культуры.